

Galvenās juridiskās tendences lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu (LGBT) tiesību aizsardzībā Eiropas Savienībā 2008.-2010. gadā

Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 21. pants sadaļā "Vienlīdzība" aizliedz diskrimināciju dzimumorientācijas dēļ.

Vispārēja informācija

Eiropas Parlaments 2007. gadā lūdza Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūru (FRA) veikt pētījumu par lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu (LGBT) diskrimināciju. FRA 2008. gadā publicēja pirmo salīdzinošo juridisko pētījumu par homofobiju, transfobiju un diskrimināciju Eiropas Savienībā dzimumorientācijas un dzimumidentitātes dēļ. Šajā faktu lapā ir izklāstītas galvenās juridiskās tendences, kas tika noskaidrotas aktualizētās juridiskās analīzes gaitā, kuru FRA veica 2010. gadā.

Ziņojums par lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu sociālo stāvokli Eiropas Savienībā tika publicēts 2009. gadā, un 2011. un 2012. gadā ir plānots veikt vēl citus sociālos pētījumus.

Galvenās tendences

Galvenās juridiskās tendences 2008.–2010. gada posmā ir attēlotas divos grafikos nākamajā lapā – 1. attēlā ir nodalītas pozitīvās un negatīvās tendences attiecībā uz galvenajiem jautājumiem, turpretim 2. attēlā ir atsoguļots juridiskais pamats *LGBT* tiesību aizstāvībai ES dalībvalstīs. Tomēr daudzās ES dalībvalstīs kopš 2008. gada nav veikti jauni likumdošanas pasākumi *LGBT* tiesību aizstāvībai.

Piezīme. Šis pārskats neattiecas uz situācijām, kurās nekādas juridiskas izmaiņas un darbības nav ievērotas. Tāpēc jāuzskata, ka tajā ir norādītas tikai tendences tajās izmaiņās, kas attiecīgajā laikā ir faktiski notikušas.

Pirmā tendence – vislielākais pozitīvo iniciatīvu skaits vienlīdzīgas attieksmes jomā attiecas uz pārvietošanās brīvību un tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanos

Tiesību aktos, kuros ir transponēti ES likumi par pārvietošanās brīvību un tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanos, "ģimenes locekļa" definīcija ir paplašināta vai tiks paplašināta septiņās ES dalībvalstīs – Austrijā, Francijā, Īrijā, Luksemburgā, Portugālē, Spānijā un Ungārijā. Tomēr ir arī negatīva tendence, kas parādījusies trīs ES

dalībvalstīs – Bulgārijā, Igaunijā un Rumānijā, kur ārzemēs noslēgtas viendzimuma laulības un partnerattiecības tiek tieši uzskatītas par spēkā neesošām, apgrūtinot viendzimuma laulāto un partneru apvienošanos. Šīs tendences parāda pretrunā esošas pieejas, kas vēl aizvien ir šķērslis viendzimuma pāru pārvietošanās brīvībai un traucē ģimeņu atkalapvienošanos.

Otrā tendence – ievērojams pozitīvu iniciatīvu skaits patvēruma tiesību jomā

Pozitīva tendence ir saistīta ar lesbiešu, geju un biseksuāļu (LGB) atzišanu par "īpašu sociālu grupu"; pēc sešiem ES dalībvalstu – Latvijas, Malta, Polijas, Portugāle Somijas un Spānijas – pievienošanās to dalībvalstu skaits, kurās ir tieši paredzēta LGB aizsardzība pret vajāšanu, ir pieaudzis līdz 23.

Aktualizējot juridisko situāciju šajā jomā ir atklāta arī negatīva prakse, proti, "fallometriskās testēšanas" metodes izmantošana Čehijas Republikā, lai novērtētu, cik ticams ir personas apgalvojums par to, ka tā ir vīrietis – gejs.

Trešā tendence – gan pozitīvas, gan negatīvas izmaiņas attiecībā uz pulcēšanās brīvību

Kaut arī Bulgārijā, Polijā un Rumānijā ir ievērots progress, praidu rīkošana vēl aizvien rada problēmas Latvijā un Lietuvā.

Ceturrtā tendence – mērena juridiskās aizsardzības paplašināšanās pret diskrimināciju dzimumorientācijas un dzimumidentitātes dēļ

Šajā jomā ir manītas vairākas pozitīvas izmaiņas, proti, šādas. Čehijas Republikā un Apvienotajā Karalistē tiesību aktos noteiktais diskriminācijas aizliegums dzimumorientācijas dēļ ir paplašināts un vairs neattiecas tikai uz nodarbinātību vien. Attiecībā uz dzimumidentitātes atzišanu par patstāvīgu diskriminācijas pamatu vai "dzimumdiskriminācijas" atzišanu ir bijušas pozitīvas izmaiņas Apvienotajā Karalistē, Čehijas Republikā un Zviedrijā.

Visbeidzot divās dalībvalstīs – Dānijā un Igaunijā – par līdztiesību atbildīgās iestādes ir paplašinājušas savas pilnvaras, iekļaujot tajā jautājumus par diskrimināciju dzimumorientācijas dēļ.

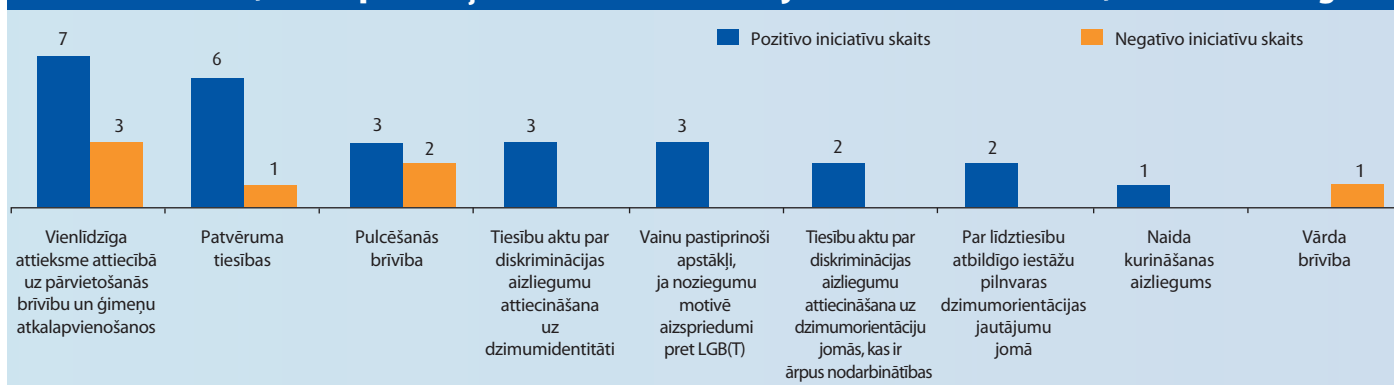
Piektā tendence – minimāla aizsardzības palielināšanās pret vardarbību (naidīgiem izteikumiem un naida noziegumiem)

Pašreiz nav ES mēroga instrumenta, lai cīnītos pret izteikumiem un noziegumiem, ko motivē aizspriedumi pret lesbietēm, gejiem, biseksuāļiem un transpersonām. Kaut arī šajā jomā virzība valstu līmenī vēl aizvien ir ļoti lēna un nevienmērīga, pozitīvas iniciatīvas ir parādījušās Apvienotajā Karalistē, Grieķijā, Lietuvā un Slovēnijā.

Sestā tendence – solis atpakaļ vārda brīvības ziņā

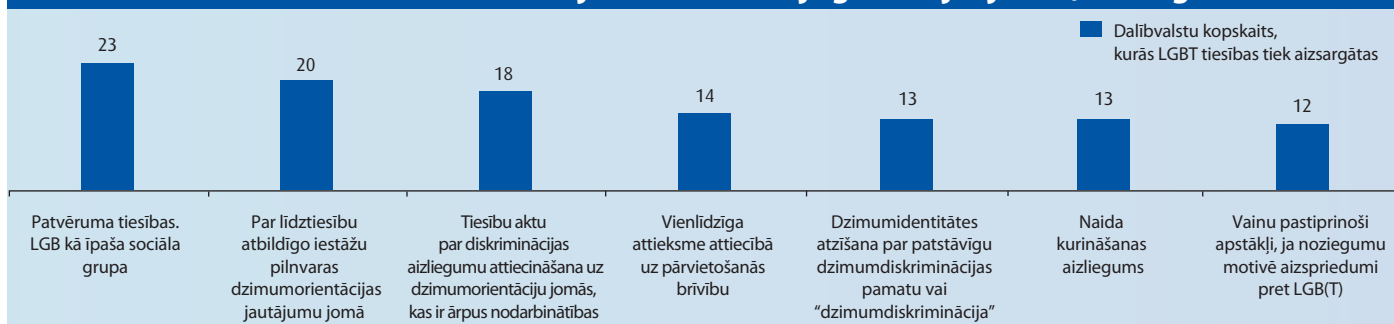
Lietuva ir izslēgusi sevi no citu valstu loka, izdodot aizliegumu par tāda materiāla izplatīšanu, kuru varētu uzskatīt par homoseksuālista “propagandu”. Pretēji tam vairākas ES dalībvalstis – Apvienotā Karaliste, Francija, Igaunija, Nīderlande, Spānija un Vācija – ir izlēmušas aktīvi veicināt lesbiešu, geju, biseksuāļu un transpersonu sabiedrisko atzišanu.

1. attēls. Jomas, kurās pārmaiņām tiesību aktos ir bijusi vislielākā ietekme, 2008. – 2010. gads

1. attēls rāda, ka gan pozitīvajām, gan negatīvajām juridiskajām pārmaiņām ir bijusi vislielākā ietekme uz attieksmi pret viendzimuma dzimumpartneru pārvietošanās brīvību un ģimeņu atkalapvienošanos. Citas jomas, kurās pozitīvajām juridiskajām pārmaiņām ir bijusi vislielākā ietekme, ir patvēruma tiesības un pulcēšanās brīvība, kurās ir vērojama arī negatīva prakse, un tieši noteikta transpersonu aizsardzība, attiecinot uz šīm personām diskriminācijas aizliegumu. Pozitīvas tendences ir diskriminācijas aizlieguma paplašināšana ārpus nodarbinātības jomas, par līdztiesību atbildīgo iestāžu pilnvaru paplašināšana, kā arī tendences krimināltiesību jomā. Vienā valstī ir notikušas negatīvas pārmaiņas vārda brīvības jomā.

2. attēls. LGBT tiesības ES dalībvalstīs – juridiskā situācija galvenajās jomās, 2010. gads

2. attēls parāda dažādu un nevienmērīgu ainu LGBT tiesību aizsardzībā gan galvenajās aplūkotajās jomās, gan arī dažādās ES valstīs. Dilstošā kārtībā ir parādītas jomas, kurās LGBT tiesības ES dalībvalstīs ir visvairāk aizsargātas (izņemot nodarbinātības jomu, kurā juridiskā aizsardzība ir nodrošināta visās ES dalībvalstīs, pateicoties Padomes Direktīvai 2007/78/EK).

Cita informācija

Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras (FRA) salīdzinošā analīze *Homofobija, transfobija un diskriminācija dzimumorientācijas un dzimumidentitātes dēļ – 2010. gada aktualizētais variants* ir pieejama tiešsaistē, vietnē fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_en.htm

Pārskats par FRA darbībām LGBT tiesību jomā ir pieejams FRA vietnē fra.europa.eu/fraWebsite/lgbt-rights/lgbt-rights_en.htm